

Уводно обраћање првог замјеника високог представника Доналда Хејза на конференцији о “Лекцијама које смо поново научили из балканских сукоба”

Даме и господо,

Скоро девет година након Дејтона, Босна и Херцеговина је обезбједила значајан степен стабилности, а у неколико подручја у току је снажна изградња институција на државном нивоу (као што су: одбрана, обавјештајни сектор, полиција, Државни суд, прикупљање пореза). Мултинационалне снаге под вођством САД ефикасно су обезбиједиле додатни простор за дисање који је био потребан грађанима ове земље да се помире једни са другима у свакодневном животу. У исто вријеме, коалиција од 55 земаља и међународних организација била је укључена у обнову ове ратом разорене земље и изградњу основних институција на државном нивоу, истовремено реформишући, по потреби, остале институције на нижим нивоима власти.

Изазов се сада састоји у томе како ојачати економску и социјалну стабилност у земљи која управо почиње са транзицијом на слободно тржиште и која се суочава са поразним ефектима организованог криминала и политичке корупције.

Оперативна ријеч овдје је “изазов” – ово је огроман подухат. Обновити једну земљу од четири милиона становника у атмосфери дубоко укорјењеног послеријатног неповјерења није нешто што се може постићи тек тако – али *јесте* нешто што се *може* урадити и *јесте* нешто што ће се директно позитивно одразити не само на људе у БиХ него и на њихове сусједи у Европи, као и на

партнере преко Атлантика.

Хенри Дејвид Торо, са себи карактеристичном дозом здравог разума, примјетио је да “човјек погоди само оно у што циља. Према томе, нека барем циља високо”.

Ми смо у БиХ циљали високо и све више и више погађамо мету.

Оно што ми радимо у Босни и Херцеговини је аутентична изградња државе, и наши помаци до сада указују на то да, под правим околностима, изградња државе може да се оствари.

У Босни и Херцеговини је од самог почетка постојала подршка за водећу улогу САД-а у међународној интервенцији: у другим дијеловима свијета, ово и није толико суштински важно.

Уколико желимо да операције изградње државе, као оне у Ираку, Авганистану, Судану или Либерии, успију, *мора* се озбиљно уложити вријеме, енергија, финансијска средства и политичка одлучност.

Данас се питамо да ли имамо способност да ријешимо ове опасне глобалне проблеме нестабилности путем комбинације војне, политичке, економске и хуманитарне интервенције. Ја вјерујем да ово само по себи представља снажан разлог да сви ми сагледамо случај Босне и Херцеговине, гдје је успјех међународне интервенције додуше био хировит, скуп и често проклето тежак посао – али који се сада ипак сматра успјешним. Ако прихватимо тврдњу да су они који заборављају прошлост осуђени да је понављају, онда се на недавну историју Босне и Херцеговине може гледати као на неизбежну лекцију како обновити пропалу државу. Та лекција се може и треба користити у уобличавању дебате о глобалном ангажману.

Примјетили сте рекао сам “уобличити дебату”. Ја ћу бити први који ће признати да политика која доводи до успјеха у једном дијелу свијета не мора бити успјешна у другом. Нема једног плана који одговара за све прилике у оваквим ангажманима, нити једног модела за изградњу државе. Према томе, ја не

представљам Босну и Херцеговину као парадигму за изградњу државе. Лекције научене у изградњи БиХ не могу се пресликати на друге земље – али могу и требају служити као темељ за изналажење прагматичних рјешења за будуће глобалне ангажмане.

Дакле, да се усредсредимо на то што је *било дјелотворно у БиХ* и шта *би могло* бити дјелотворно на другим мјестима.

Господар хаоса

Основно правило успјешне интервенције у БиХ било је загосподарити хаосом – у овом случају не мислим на хаос девастираног послијератног друштва. Мислим на хаос унутар међународне заједнице.

Увјеравам вас да ово није неозбиљна опсервација; то је по мени кључни елемент успјешног постконфликтног ангажмана. Данас у БиХ имамо 15 до 20 активних међународних организација са сопственим везама за извјештавање, веб страницама, мандатима, поступцима, портпаролима и бирократским приоритетима. У послијератном периоду непосредно након рата ту бројку сте могли помножити са пет. У пет година након рата, међународна помоћ се слијевала у БиХ – између пет и шест милијарди америчких долара од мноштва донатора. Ова помоћ се огледала у мноштву програма и пројеката, који су се некада дуплирали или преклапали, а ријетко, скоро никако, истински координисали.

Значајни напори и помаци су начињени у обнови ратом уништене инфраструктуре ове земље – питање чије рјешавање нисмо могли избјећи, будући да су размјере физичке штете биле огромне. Међутим, разноликост извора и количина средстава, у комбинацији са слабом влашћу и исквареним судским и полицијским структурама, допринијели су потхрањивању мноштва негативних развоја ситуације. Криминалци и корумпирани политичари из ратног периода искористили су административну конфузију и недостатак политичке одговорности у том периоду, проширивши мреже трговине дрогом, трговине оружјем и трговине људима; политичари националисти осигурали се себи ресурсе са

којима финансирају своје опструкционистичке циљеве, настављајући рат другим средствима, а само декларативно прихватајући одредбе мировног споразума; и свака стварна економска реформа је нажалост каснила годинама јер је БиХ могла да хода по води, захваљујући економској помоћи која је замијенила економски раст који би био подстакнут изнутра.

Ситуација се данас почела мијењати. Има мање међународних организација на терену, али што је битније, Канцеларија високог представника је еволуирала, посебно увођењем бонских власти 1997. године, од агента лобирања у рату разореној земљи до фактички регулативне агенције. Паралелно с тим, међународна заједница је у значајној мјери реструктурирала своје операције, од ангажмана у 1996. години који је био ургентан и отворен свима али којим се није могло управљати до ангажмана на имплементацији политике којег одликује више сарадње и кохерентности.

Није ријеч само о омогућавању сарадње између организација у Сарајеву. Међу кључним организацијама, које су представљене у такозваном *Board of Principals*, којим високи представник предсједава сваке седмице – налазе се делегације Европске комисије, ОЕБС-а, Свјетске банке и ММФ-а. Међутим, ове организације извјештавају своја сједишта која се налазе другдје, а из њихове шире организационе перспективе БиХ можда изгледа тек као неважни дјелић огромне машинерије. Такође, постоји вјероватноћа да размишљања тих институција о БиХ буду изложена и дођу под утицај често нејасних и промјењивих трендова глобалне стратегије.

Поента је у томе да консистенте интервенције на терену не могу осмишљавати само они који се налазе *на терену* – оне се морају осмислити у Вашингтону и Лондону и Бриселу, те морају и даље задржати подршку из пријестоница.

Да смо тада знали оно што сада знамо, међународна заједница могла је одмах након потписивања Дејтонског мировног споразума дати себи времена да изради свеобухватан, вишегодишњи план, са

јаком административном и политичком структуром за *реализацију* тог плана те уз пуну и досљедну подршку међународних организација и земаља које су у њега укључене. То је нешто на шта морамо рачунати у својим будућим плановима.

Тада *нисмо* знали оно што знамо сада, јер *људи* извлаче поуку, али *институције* то ријетко чине. Управо то је, сматрам, стратешки елеменат међународних интервенција за који не постоји довољно разумијевање. Постоји једна штетна и скупа тенденција да се при свакој новој интервенцији измишља топла вода, а обесхрабрујуће је како се редовно (отприлике сваке године) уче поуке које се касније наново уче у једној те истој интервенцији, управо зато што реформе нису систематизоване а средства за спровођење и одржавање тих реформи нису институционализована.

Велик дио наших напора у БиХ у посљедње вријеме усмјерен је ка систематизацији и институционализацији.

Планирање унапријед никад није вишак

Интересантно је да су планирање и извршење задатака у војној области били пуно ефикаснији. Мандат ИФОР-а био је јасан – одржати мир и безбиједност док цивилни органи спроводе Дејтонски мировни споразум – а, уз почетну снагу од 60.000 добро наоружаних трупа, он је имао капацитете да изврши свој мандат. Политичари и грађани БиХ – укључујући и незадовољнике, криминалце, и екстремисте – ово су схватили озбиљно и, у случају БиХ, одговорили су на јасну одлучност и показану снагу.

Међутим, међународна заједница је дјеловала уз претпоставку, која се показала као погрешна, да ће се политичари који су водили рат и који су закључили мир определијелити, па макар и невољко, за процес обнове од кога ће сви имати користи. Дјелујући на основу те претпоставке, сви смо изгубили вријеме и јако пуно енергије радећи са особама које никада нису ни намјеравале учинити ништа више од минимума који је био

неопходан да би се испунили дејтонски захтјеви (а често чак ни толико). Једно вријеме били смо беспомоћни пред њиховом тактиком опструкције.

Изузетна овлашћења која су високом представнику дата на боннском самиту Савјета за имплементацију мира у децембру 1997. исправиле су ту диспропорцију. Од тог момента, високи представник добио је овлашћења да доноси законе који су потребни да би се одржао и унаприједио мировни процес, те да смјењује званичнике за које сматра да поступају на начин који представља препреку мировном процесу.

То је ефикасан инструмент за брзо уклањање препрека како би се учврстио мир и убрзале реформе без којих се не би могла успоставити функционална демократија. Но то има своју цијену. Преношењем овлашћења са неспремне државе на високог представника, домаћи органи власти остали су без дијела одговорности.

То представља јединствен политички аранжман – БиХ се уобичајено карактеризује као протекторат. (Изван БиХ, тај опис обично има негативан призвук; насупрот томе, у самој земљи просјечни грађани на ово углавном гледају позитивније.) Но БиХ *није* протекторат – међународна заједница врши утицај који се заснива, и ограничава на, одредбе Дејтонског мировног споразума. То није легалистичка дистинкција. Босном и Херцеговином заиста управљају њене прилично елементарне и несавршене структуре власти. (Сви морамо признати да су дејтонски компромиси створили систем који је прегломазан и оптерећен бирократама и политичким фигурама). Чудно је да је најчешћа критика упућена међународној заједници у самој земљи та да се она ограничила на спровођење Дејтона а не на изградњу земље која би била без корумпираних политичара и организованог криминала.

Рат подрива економију и нагриза јавни сектор: будите спремни

Канцеларија високог представника има ограничен мандат и јако

се труди да своја овлашћења не замијени овлашћењима изабраних званичника. Ми смо у БиХ ради *рехабилитације* ове земље, да помогнемо изградњи и *јачању* државних институција, а не да замијенимо домаће органе у ситуацијама када могу и требају обављати послове из своје надлежности.

Стога овлашћења високог представника треба посматрати у контексту ограниченог трајања и ограниченог дјелокруга. Ако све буде ишло по плану, оне ће се с временом смањивати. Чудна је то парадигма, али показало се, особито у посљедњих пар година, да је управо тако могуће постићи значајне институционалне промјене.

Простор за дјеловање у оквиру ових параметара је широк – неки ће рећи исувише широк. На примјер, јасно је да се мировни процес не може укоријенити у средини у којој је раширено сиромаштво, тако да се економски развој мора посматрати као предуслов за ефикасан мировни процес. Због овога постоји стална опасност да ОХР поклекне пред искушењем и превише прошири своју зону одговорности. Од једнаког значаја је и могућа перцепција о проширењу његовог дјелокруга, које би домаћим политичарима ограничило простор за дјеловање и довело у питање њихов веома крхки кредибилитет, наводећи људе да се упитају, “зашто бисмо гласали за некога ко није задужен ни за шта”.

У том контексту, динамичан и ефикасан ОХР могао би постати жртва властитог успјеха, показујући, веома очито, више надлежности и иницијативе од домаћих органа власти. Због тога је неопходно изградити веома активно партнерство са владом и државном службом, како би на тај начин подржали и ојачали њихове капацитете и кредибилитет.

Могли бисмо устврдити да је строго поштивање Међународне заједнице и њено устрајавање на мандату дефинисаном Дејтонским споразумом барем у једном значајном аспект у контрапродуктивно, а ради се о хапшењу лица оптужених за ратне злочине. Дејтонским мировним споразумом прописано је да ће мировне

трупe ухапсити таква лица уколико им се нађу на путу током обављања њихових редовних дужности. Неки елементи унутар СФОР-а били су веома енергични у настојањима да им се лица осумњичена за ратне злочине “нађу на путу” током обављања редовних дужности, те су, сходно томе, ухапсили и Хашком трибуналу изручили велики број тражених лица. Други су, опет, веома марљиво и опрезно избјегавали контакт. Али чињеница да су неки од најтраженијих ратних злочинаца и даље на слободи створила је широко прихваћено увјерење да постоје неки тајни договори, те да неки људи имају застрашујућу способност да прођу некажњено и без посљедица у свему што раде, а то је, опет, каткада осујетило наше напоре да остваримо трајну реинтеграцију избјегличке популације. Немогуће је замислити коначно јачање демократије у БиХ све док су два најтраженија ратна злочинца, Радован Караџић и Ратко Младић, и даље на слободи, уз помоћ српских власти у БиХ или Србији или без њиховог удјела у томе.

Утемељити закон

Зато што је у раној фази Међународна заједница тежиште стављала на хитни опоравак и потребу за политичким уступцима, премало је пажње посветила организацији државе и хитној потреби за реформом и јачањем правосудног система.

Показало се да је такав приступ био погубан за владавину закона. Можете обучити колико год полицајаца желите, али ако је судство застрашено или корумпирано, закон не може бити испоштован.

Једна од лекција коју смо научили у каснијој фази процеса у БиХ је да не можете остварити политички, економски или социјални напредак док грађани не повјерују да већину судија није могуће поткупити, те да већина политичара и имућних подузетника нису изнад закона.

У случају БиХ, да би се такво нешто постигло била је потребна потпуна и темељита обнова цијелог система; израда и увођење

нових закона о парничном и кривичном поступку, обука и провјера полиције и судства, те искорјешивање најкорумпиранијих, криминалних и политички компромитованих званичника.

УН-ове Међународне полицијске снаге окончале су процес демилитаризације и у знатној мјери деполитизације полиције, у оквиру процеса који је трајао више од пет година (међународни полицајци били су ангажовани и у најудаљенијим полицијским станицама). Транзиција није готова чак ни сада, јер у земљи дјелује Полицијска мисија Европске уније, која броји преко 600 чланова и чији је задатак да надгледа и пружа обуку полицијским службеницима у периоду транзиције на нормалан режим функционисања полиције.

Независна правосудна комисија коју је формирао високи представник у новембру 2000. године и Високо судско и тужилачко вијеће које је високи представник формирао у мају 2002. године обавили су исти посао у области судства. Све судије и тужиоци морали су се поново пријавити за своја радна мјеста, и свака позиција била је отворена за конкурентан процес одабира кандидата, који је вршило независно тијело за ревизију ослобођено сваког страначког и политичког утицаја. Резултати нису још увијек видљиви, јер су већину судија на њихове функције првобитно именовали политички актери, током рата или брзо по његовом завршетку.

Од помоћи до трговине – потреба да се иде даље од развоја инфраструктуре

Због прилива помоћи, те чињенице да је Међународна заједница ставила тежиште на политичку, а не економску, консолидацију, годинама су се морале одлагати неопходне али тешке економске реформе. А то је, неизоставно, искушење кроз које мора проћи већина интервенција овог типа. Суочена са потпуно уништеном инфраструктуром, траумираним и у великој мјери расељеним становништвом, дубоко укоријењеним и непријатељским политичким групацијама, привремена администрација сигурно неће на прво

мјесто својих приоритета ставити формирање канцеларије за опорезивање или што скорије увођење ПДВ-а.

А ипак, стварање одрживе привреде, насупрот привреди коју у животу одржава само прилив помоћи, посматрано на дугорочном плану једнако је значајно као и деполитизација полиције и именовање поштених судија.

Увођењем конвертибилне марке која је везана за евро (и којом управља Валутни одбор-*Цурренцу Боард*) у јануару 1998. године БиХ је добила, готово преко ноћи, најстабилнију валуту на Балкану. Реформа у сектору банкарства (укидање старих завода за платни промет из социјалистичког периода) у 2000. и 2001. години ослободила је домаћа тржишта капитала како би банкарски сектор могао почети финансирати опоравак домаћег бизниса. Овим двјема реформама створена је генерална, свеобухватна структура у коју се могу смјестити и сврстати друге реформе. Подијељени царински систем који је био устројен на нивоима ентитета узроковао је губитке стотина милиона КМ годишњих прихода, док почетком ове године није покренута опсежна акција да се царински систем консолидује у једну администрацију на државном нивоу. Царинске службе сада се обједињују и њима ће управљати Управа за индиректно опорезивање, која ће такође управљати ПДВ-ом, који би према плану требао бити уведен почетком 2006. године.

Радите са вашим партнерима а не умјесто њих

Када се формира овако јасна и логична визија, она се мора провести на начин који неће угрозити или онеспособити домаће институције.

Ово је вјероватно једна од најнесталнијих и најмање предвидивих загонетки у процесу изградње државе. То је загонетка коју тек сада почињемо рјешавати у БиХ, али која већ годинама доводи у недоумицу многе међународне посланике.

Тамо гдје се показала ефикасном, међународна заједница је обично дјеловала на начин који је искључивао њене бх.

партнере. У првим годинама имплементације мира, међународну заједницу је подупирао буџет заснован на помоћи који је био скроман према глобалним стандардима али огроман према стандардима банкротиране и нефункционалне земље у којој је дјеловала. Као резултат тога, грађани БиХ и њени лидери су брзо схватили да уколико им је била потребна практична помоћ требало се обратити странцима – онима код којих су се налазила финансијска средства и који су били у могућности да политику држе по страни. Ово је довело до политичког проблема постојања министарстава којима су често управљали неспособни и обично корумпирани политички медиокритети, јер је подривало управо оне демократске институције тек у настанку које је међународна помоћ требала консолидовати – они који су били у тим агенцијама су имали мало овлашћења, уколико су их уопште и имали, јер су имали врло мало властитих практичних ресурса.

Ово може произвести деморализирајућу психологију у оним случајевима гдје се на ОХР гледа као на институцију која креира кључни стратешки програм, постављајући домаће органе власти у позицију у којој они не могу преузети иницијативу. Надаље, ово се само од себе обнавља, будући да ми у међународној заједници «радимо све», зашто чак и покушавати укључити локалне представнике.

Ефикасна стратегија да се изађе из овог зачараног круга била је изнутра изградити структуре. За то је потребно више времена али резултати су дугорочнији и неизмјерно адекватнији. Изградњом изнутра, подразумијевам одупирање импулсу да се запосле најбољи и најпаметнији и да им се дају плате несразмјерно веће од оног што представља стандард у земљи, већ да се умјесто тога финансирају позиције унутар министарстава, које су конкурентно плаћене (како би се задржали талентовани људи у земљи и у јавном сектору) али не неумјерено плаћене (како би се одржала организациона кохезија у државној служби).

Ово, опет, представља искуство које смо на тежак начин стекли у БиХ, гдје је међународна заједница постала одабрани послодавац за већину талентованих, амбициозних и

квалификованих професионалаца, и гдје су они професионалци који не могу наћи посао при међународним организацијама за своје одређене квалификације спремни радити као возачи и припадници обезбјеђења за исте организације за плате које су три пута веће од плата за професионалне позиције у домаћој економији.

Данас, осам и по година након потписивања Даутонског споразума, смањење броја запослених у међународним организацијама у БиХ – до краја ове године ОХР ће смањити број својих запосленика за 50% у поређењу са временом прије три године када је овај број достигао своју кулминацију – подразумијева враћање бх. професионалаца на домаће тржиште рада, које је предуго било лишено њихових знања али које је једва у стању да их прихвати, те на позиције у органима власти који на њих сумњичаво гледају.

Да смо тада знали оно што сада знамо, финансирали бисмо и обучили кадрове унутар домаћих структура, уз плате конкурентне на домаћем тржишту, сарађујући са њима и на тај начин изграђујући капацитете власти умјесто капацитете међународне заједнице.

Понекад се чак и не ради о питању новца. Једноставно усмјеравајући власти у правцу оптималног кориштења њихових властитих кадрова, међународна заједница, користећи искуства комплекснијих бирократија, може извршити користан утицај. Нпр. Јединице за хитну реформу успостављене као дио Булдожер иницијативе способним државним службеницима омогућавају брз приступ онима који су у власти. У саставу ових Јединица за хитну реформу су младе бирократе које имају енергију и знање у области управе за вођење реформи кроз процес доношења и имплементације, али које иначе не би имале много политичког утицаја. У склопу споразума постигнутог у оквиру Булдожера, премијери су се обавезали на сарадњу са овим државним службеницима – омогућавајући им степен приступа који би иначе био незамислив – у креативним настојањима да се искористи динамика коју најчешће потискује хаос бирократије.

Булдожер иницијатива је покренута крајем 2002. год. Име је добила по коментару који је изрекао Педи Ешдаун у смислу да би БиХ требала “раскрчити” бескорисну бирократију и законе из социјалистичког периода, који иду на штету радних мјеста и који су препрека инвестирању. Иницијатива је започела као скроман приједлог усмјерен на окупљање пословних људи с циљем промовисања реформи, и убрзо је сама почела да се развија.

Прва фаза Булдожер иницијативе провела је пословне људе и њихове саговорнике у органима власти кроз педесет реформи. Пословни људи су дали врло конкретне приједлоге, који су понекад били измјена неког става у неком закону – а политичари су брзо схватили да се више политичког капитала може стећи доношењем готових реформи него непромишљеним одупирањем промјенама.

Након почетног успјеха Булдожера – за 180 дана донесено је 50 реформи – створен је осјећај праве одговорности а шест Булдожер комисија никнуле су широм цијеле земље. Овој иницијативи је била потребна помоћ међународне заједнице у почетку, али све више и више њихов глас и њихов ангажман мијења ствари. Али чак и сада морате остати уз њу, и помоћи да се иста претвори из ад хоц институције у институцију која се уклапа у послијератно друштво.

Цивилно друштво

Булдожер пружа модел за уношење динамике у економске и политичке реформе укључивањем заинтересованих страна у процес доношења одлука, а овај се модел може примијенити и у другим областима. У том смислу на Булдожер се може гледати као на механизам који се може користити да се прошири и ојача улога цивилног друштва у изградњи државе и транзицији ка демократији. Свјетска банка и УСАИД сада управо раде на томе.

Мислим да бих можда требао поновити ту посљедњу реченицу. Лако се изговара и лијепо се уклапа у каталог економских, политичких и правосудних мјера које сам до сада описао, али

када размотрите њене импликације почињете добијати представу о величини овог задатка. Проширење и јачање улоге цивилног друштва у изградњи државе и транзицији подразумијева рад на самом ткиву једне земље – то подразумијева промјену ставова, промјену културолошких преоцјби, креирање тако дубоке промјене да она постане очитом и у натјечањима и фудбалским утакмицама (ТВ коментатор је на недавној међународној фудбалској утакмици коју је играла БиХ коментарисао да високи представник исту гледа код куће те је искористио прилику да му се захвали за “ствари које чини за нашу земљу”).

То није подухват који се може извршити у оквиру шестомјесечног плана рада или тако што ћете особље и средства додијелити на период од једне године. То није нешто што можете урадити у датим роковима и смјерницама. Оваквим активностима морате приступити са устрајнијом опредељењеношћу. Другим ријечима – треба заузети став да је “крајни резултат битнији од крајњег рока.”

Колико је времена потребно да би се ово постигло?

Одговор на ово питање треба бити јасно схваћен од првог дана – а то није одговор који желе чути многи политичари у земљама донаторима или њихови бирачи.

За овакав задатак су потребне године.

Значајне дивиденде у БиХ почињемо да остварујемо тек након осам и по година.

У почетку смо мислили да ће за овај подухват требати мјесеци; убрзо се схватило да ће то бити неколико година. Данас смо у фази неометане транзиције.

Поставите себи друга релевантна питања

Да ли је мисија која је почела мандатом мјереним у мјесецима и сада се поступно гаси скоро деценију касније била апсурдно предугачка?

Мисија је морала трајати овако дуг период да би се посао завршио на такав начин да ствари не постану компликованије након што одемо. Првобитно размишљање о трајању мјереном у мјесецима је било диктирано политиком и не би никада довело до остваривања резултата којима смо сви били били предвиђени.

Које су благодети од таквог дугорочног предвиђања?

Прије свега, тај временски период је био потребан да би се постигао значајан резултат. Неуспјех можете постићи за годину, али да бисте постигли успјех потребно вам је вријеме. Сјећам се узречице којом смо се користили у Вашингтону док сам тамо радио— “никад немаш времена да нешто урадиш исправно али увијек имаш времена да то урадиш поновно”. Релативно је лако изградити инфраструктуру – али морате изградити и институције; морате његовати развој грађанског друштва; морате створити нову генерацију политичких лидера и морате обучити нову генерацију војника и државних службеника.

Да ли је то заиста наш задатак? Да ли је то оно што смо спремни урадити?

Ако вјерујемо у неопходност интервенције – да, апсолутно да , то заиста *јесте* наш посао.

Ако смо спремни, да бисмо трансформисали неуспјелу државу у продуктивног и кооперативног члана међународне заједнице, да окупирамо ту земљу и за то платимо цијену – у случају Ирака, на примјер, од 177 милиона долара дневно – онда бисмо требали бити спремни и да наставимо рад на суштинским задацима друштвене, економске, политичке и војне транзиције која је неопходна да би се постигла трансформација коју желимо и коју треба постићи – и за период од пет година, на примјер, увидјећете да је улагање много скромније од бројки потребних за војну акцију. (СФОР у Босни и Херцеговини кошта у просјеку преко 1 милијарду долара годишње, ОХР кошта мање од 25 милиона еура.)

Коју корист имамо од тога? Никаква интервенција не треба бити

предузета а да се не одговори на ово питање.

Корист за нас се налази у изналажењу проводивог рјешења за проблем међународних односа који је наше планере спољне политике опасно збуњивао од завршетка хладног рата – како да се поступа према неуспјелим земљама које могу бити пријетња да, попут неког пијанице на вечерњој забави, направе пустош од свијетлих нада у стварање нове глобалне заједнице, које су једном постојале. Подсјећам на стару мудру изреку – плати сада или плати касније. Касније увијек платиш много скупље.

То је та корист за нас.

Идеја “динамичке стабилности” има одређену вриједност у пословном свијету. Њена основна премисе је да се предузећа морају стално мијењати да би остала конкурентна, али трик је у томе да се таква промјена врши на такав начин да кључни елементи: профил предузећа, начин рада предузећа, углед његовог производа и његовог особља, буду заштићени и стимулисани у току тих догађаја. Изгледа да динамична стабилност није довољно схваћена у спољној политици САД-а. Случај Босне и Херцеговине може постати почетак бољег схваћања; он може пружити увид у то како обезбиједити динамичну стабилност путем међународних интервенција. Опоравак Босне и Херцеговине је показао да интервенција може бити динамична, темељита, дуготрајна и уз подршку моћи – и да се то (а то је кључ) може постићи без безобзирног угрожавања суштинских елемената као што су национални састав земље или тежње и сензибилност њеног становништва.

САД је једина земља која може пројецирати ту динамичку стабилност, али да би то учинила ефикасно мора се ангажовати ван својих граница са неком врстом комбинације снаге, финансија, софистикације, сарађивања и упорности каква је показана у Босни и Херцеговини.

Када је предсједник Кеннеду дао изјаву да ће ова земља “платити сваку цијену, сносити сваки терет, суочити се са

сваком потешкоћом, дати подршку сваком пријатељу, супроставити се сваком непријатељу да би обезбиједила опстанак и успјех слободе” он се користио хладноратовском реториком која је захтијевала одлучан, глобалан, војни ангажман САД. Данас се Сједињене Државе и свијет суочавају са другом врстом глобалне конфронтације, врстом у којој војни ангажман јасно представља само дио одговора. Ако желимо обезбиједити опстанак и успјех слободе *морамо* се ухватити у коштац са темељном нестабилношћу нација и механиком опоравка пропалих држава – то значи схватање узрока проблема, реаговање на специфичне административне и културне услове и институционализација и систематизација тих реакција како би интервенција довела до потпуног опоравка, а не само дјеломичног стишавања.

Пројекција наших ресурса широм свијета је имала смисла 1961. године и има смисла данас. Та пројекција је од користи нашим интересима и од користи интересима наших савезника и наших пријатеља – она има своју цијену, али примјењена на прави начин са собом доноси огромну корист у смислу глобалне стабилности и, не мање значајно, у смислу слободе и демократије.

Да закључим – темељни услови за успјешну изградњу државе су

- **вјеродостојно распоређивање војних снага да би се обезбиједила клима у којој се могу изводити активности усмјерене ка опоравку земље**
- **новац, у значајном износу, иако ће рачун изгледати умјерен када се упореди са цијеном војне интервенције**
- **кохезија у међународној заједници, (што значи начелан договор главних градова и обезбијеђивање кохерентне оперативне структуре за све ангазоване стране);**
- **усресређеност на опоравак институција изнутра а не на једноставно куповање начина понашања и поштивања прописа путем новца и моћи**
- **усресређеност на уочавање и потом његовање аутентичног гласа грађанског друштва**

- **вријеме – оперативно пријеко потребно иако политички неприхватљиво – морате се припремити на то да проведете деценију потпуно и одговорно ангажовани.**

Ништа од горе изложеног није једноставно, али примјер Босне и Херцеговине показује да је то изведиво. У контексту активности на изградњи државе у различитим дијеловима свијета у овом тренутку саму ту чињеницу вриједи поставити на прво мјесто.

Хвала вам